

بسم الله الرحمن الرحيم

تأثیر حجاب بر امنیت روانی خانواده

الناز میرزاخانی^۱

چکیده

عفاف و حجاب در جامعه بشری به ویژه جوامع اسلامی همواره در کنار هم و گاه به جای هم به کار رفته اند. یکی از عوامل مخرب در پیکره اجتماع و اثر گذار بر روح و جسم آدمی پدیده شوم بی حجابی و بد حجابی است. و هر جامعه ای برای اثبات و رشد و بالندگی نیاز به سلامت جسمی و روانی دارد. یعنی این پدیده ریشه در خانواده دارد و تأثیر خانواده بر جامعه تأثیر به سزایی است. انسان زمانی می تواند به سلامت و آرامش روانی برسد که در سایه ایمان و اخلاق زندگی کند و مهم ترین دستاورد حجاب آرامش روانی است. اگر زنان با حجاب باشند، هم مردان از نظر طهارت روح و جسم سالم می مانند و هم در جامعه سلامت خانوادگی حفظ خواهد شد. رعایت عفاف و حجاب اسلامی می تواند آرامش و امنیت در موقعیتی قرار دهد تا با اتکا به توان و ظرفیت های خاص خود، نقش تأثیر گذار خویش را در خانواده و جامعه به خوبی ایفا کند. در این پژوهش نگارنده درصدد آن است بداند حجاب و عفاف در امنیت روانی خانواده چه تأثیری دارد هدف اساسی وجوب حجاب و عفاف چیست رعایت حجاب چه فوایدی در تحقق امنیت خانواده دارد در این پژوهش نگارنده ضمن تبیین مفهوم حجاب، تأثیر حجاب و عفاف از دیدگاه اسلام و منظر اجتماعی را مورد بررسی قرار می دهند. همچنین، برخی از آثار و فواید حجاب اسلامی برای تحقق امنیت روانی و سلامت اجتماعی را بر شمرده است.

کلید واژه: حجاب، خانواده، سلامت روانی، عفاف

۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه الزهرا (س) ارومیه

مقدمه

حجاب یک هدیه الهی است، که خداوند به بندگان خود عطا کرده است تا در سایه آن به سعادت حقیقی برسند و اثرات مختلفی بر افراد به خصوص بر زندگی فردی، اجتماعی و خانوادگی آنان دارد. لزوم پوشیدگی خصوصا پوشیدگی زن در برابر مرد نامحرم یا بیگانه یکی از مسائل مهم حجاب اسلامی است بی توجهی به مسئله حجاب هرگز به نفع فرد و جامعه نیست و بی شک پدیده برهنگی بیماری عصر ماست که دیر یا زود به عنوان یک بیماری شناخته خواهد شد برای پی بردن به اهمیت هر چیزی باید ابتدا تأثیرات آنرا در ابعاد مختلف بررسی کنیم و ببینیم که دارای چه مفاسد و مصالحی است. و بهترین کسی که میتواند این مفاسد و مصالح را تشخیص دهد خداوند متعال است چون اوست که آدمی را خلق کرده و آن مفاسد و مصالح را به وسیله ی کاملترین دین یعنی اسلام، به انسانها عطا کرده است لذا با توجه به اینکه عدم رعایت حجات باعث بروز مشکلات اساسی در جامعه و خانواده می گردد ارائه مقاله ای که نشان دهنده تأثیرات حجاب بر جامعه و خانواده می گردد ضروری می گردد.

با ارائه چنین مقاله ای بررسی و رسیدن به جواب برخی سوالات را فراهم میکند مثلا آیا رعایت حجاب تأثیری بر بنیان خانواده دارد و یا اینکه با رعایت حجاب تا چه میزان حضور زن در جامعه آسان شده و از برخوردهای نامناسب جنس مخالف فاصله می گیرد لذا با اشاره به موارد فوق و اینکه سوالات مکرر زیادی در این خصوص ایجاد می شود لذا در این مقاله با تبیین میزان و حد پوشش و حجاب زنان به طور کامل تأثیرات حجاب در خانواده و جامعه و همچنین روان خود شخص مشخص می گردد در این مقاله در خصوص میزان و نوع پوشش که یکی از مهم ترین و اساسی ترین تضاد های جامعه در مورد قبول محدوده حجاب در جامعه می باشد از آیات قرآن کریم به عنوان کامل ترین کتاب بهره برداری شده و با استفاده از کتاب حجاب از دیدگاه قرآن و سنت و هم چنین زن در تاریخ و اندیشه ی اسلامی نویسنده فتحیه فتاحی زاده موضوعات حجاب و تأثیرات آن در جامعه و خانواده مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است.

۱. مفهوم شناسی

۱_۱. حجاب

«حجاب» در لغت به معنی چیزی است که در میان دو شیء «حائل» می شود^۱

در قرآن مجید نیز این کلمه همه جا به معنی «پرده» یا حائل به کار رفته است، که به صورت نمونه ای در چند آیه معانی مربوطه بیان می گردد

«جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا»^۲ (ما در میان تو و کسانی که ایمان به آخرت نمی آورند پرده پوشیده ای قرار دادیم).

«حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ»^۳ (تا موقعی که خورشید در پشت پرده افق پنهان شد).

«وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ»^۴ (برای هیچ انسانی ممکن نیست که خداوند با او سخن بگوید مگر از طریق وحی یا از پشت پرده [غیب]).

کلمه حجاب از نظر لغت مترادف واژه‌ی عربی ستر (پوشیدن، پوشش، حائل، پرده، حجاب و مانع) است. در اصطلاح فقهی، کلمه‌ی «ستر» به معنای پوشش به کار رفته است؛ اما استفاده از کلمه‌ی حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است. «آن چه امروزه میان مسلمانان فارسی زبان به کار می رود مراد از حجاب پوشش اسلامی است»^۵ این که زن در مواجهه و معاشرت با افراد نامحرم بدن خود را بیوشاند و خودنمایی نکند. بنابراین، حجاب به معنای پوشش اسلامی دو بعد ایجابی و سلبی دارد :

یکم: بعد ایجابی (وجوب پوشش بدن)؛

۱. ابن منظور و همکاران. لسان العرب، ج ۱، ص ۲۹۸.

۲. سوره اسرا، آیه ۴۵

۳. سوره ص، آیه ۳۲

۴. سوره شوری، آیه ۵۱

۵. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۴۰۲.

دوم: بعد سلبی (حرام بودن خودنمایی در مواجهه با نامحرم) .

این دو بعد باید در کنار یکدیگر باشند تا حجاب اسلامی تحقق یابد. گاهی برخی از زنان به ظاهر با حجاب، برای پوشش خود، از رنگ‌های جذاب و تحریک کننده استفاده می‌کنند و در عین پوشیده بودن ظاهر بدن، زیبایی آنان آشکار است، گویی اصلاً لباس نپوشیده‌اند .

این رویکرد دور از روح حجاب است و نمی‌توان گفت: حجاب رعایت شده است؛ زیرا حجاب به منظور تأمین سلامت روحی و روانی مردم و جلوگیری از مفاسد است بنابراین، پوشش نباید ابزار و وسیله‌ای برای نشان دادن زیبایی و تحریک غرایز جنسی و بروز مفاسد اجتماعی باشد .

۱_۲. خانواده

واژه «خانواده» در فرهنگهای لغت فارسی مترادف و به معنای اهل خانه، اهل بیت، طایفه، خاندان، دوده، دودمان و تبار به کار رفته است

خانواده، گروهی از افراد که از راه پیوند زناشویی و خونی، و نیز روابط دیگر مانند فرزندخواندگی با هم در اقامتگاهی مشترک زندگی می‌کنند و کوچک‌ترین واحد اجتماعی نهادینه‌شده در جامعه را تشکیل می‌دهند. «نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولیدمثل، توسعه می‌یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم‌ترین عامل تکامل جامعه بشر است و از این رو، اسلام، که برنامه‌ی تکامل انسان است برای تأسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت‌ساز و پیشگیری از فروپاشی آن، رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است»^۱

خانواده از نخستین و کهن‌ترین و بادوام‌ترین واحدهای شکل‌یافته اجتماعی در تاریخ حیات بشری است که روابط انسانی، اجتماعی و اخلاقی متقابل میان افراد آن، نمادی نیرومند از هم‌بستگی اجتماعی و اخلاقی را در جامعه نشان می‌دهد. اعضای خانواده بر اساس نوع پیوندشان از لحاظ زنی - شوهری، یا والدینی - فرزندی، یا برادری - خواهری با یکدیگر همکاری می‌کنند و حقوق و تعهدات نهادینه و شناخته‌شده‌ای را نسبت به یکدیگر بر عهده دارند. خانواده نقش و وظایف

۱ . محمد محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۱.

متعددی دارد که تولید نسل، گرداندن امور اقتصادی و اجتماعی خانواده و جامعه، و فرهنگ‌پذیر کردن فرزندان از راه تعلیمات عرفی مهم‌ترین آنها هستند. خانواده به‌ویژه در فرهنگ‌های سنتی تعیین‌کننده زمینه فعالیتها و وظایف اعضای خود، و توزیع‌کننده نقش‌هایی است که آنان باید در خانواده و جامعه ایفا کنند.

۱_۳. سلامت روانی

سلامت روان به معنای بهزیستی شناختی، رفتاری و عاطفی می باشد. بهزیستی به معنای زیستن در شرایط مطلوب می باشد یعنی فرد با شناسایی توانایی های خویش بتواند با مشکلات به نحوه موثری کنار آید، با خانواده و دوستان خویش ارتباط مفید و تاثیر گذار بر قرار کند و نقش اجتماعی اش را به خوبی ایفا کند. به طور کلی با توجه به تعاریفات فوق شاید بتوان سلامت روان را به صورت جامعتر و دقیقتر اینگونه بیان کرد که: سلامت روان عبارتست از وجود حالتی در روح و نفس آدمی که شخص با وجود آن، هیچ احساس کمبودی از نظر جسمی و روانی و اجتماعی و..... نمی کنند.

۲. اهمیت حجاب در اسلام

با مراجعه به منابع اصیل اسلامی؛ یعنی قرآن و سنت، اهمیت حجاب به طور واضح معلوم میشود، قرآن کریم در موارد متعددی انسانها را به حجاب و پوشش لازم توصیه کرده است که حکایت از اهمیت آن دارد. از جمله در سوره مبارکه ی احزاب به مؤمنین دستور میدهد که اگر چیزی از زنان پیامبر خواستید از پشت پرده بخواهید: «وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ»^۱ و چون از زنان پیامبر چیزی خواستید از پشت پرده از آنان بخواهید؛ این برای دل‌های شما و دل‌های آنان پاکیزه‌تر است. و در آیه ی دیگری میفرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلْزَوَاجِ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكُمْ أَذْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ»^۲ آئی پیامبر، به زنان و دختران و به زنان مؤمنان بگو: پوششهای خود را بر خود فروتر گیرند این برای آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند [به احتیاط] نزدیکتر است. از آیات فوق استفاده میشود که جهت طهارت قلب و مصونیت از اذیت و آزار هوسپرستان، حفظ حجاب و پوشش شرعی لازم و ضروری است. علاوه بر آیات قرآن روایات معصومین نیز به اهمیت

۱. سوره احزاب، آیه ۵۳.

۲. همان، آیه ۵۹.

وقتی امکان تمتع و بهره برداری جنسی ناسالم و زمینه های روابط نامشروع از میان برود، به طور طبیعی، روابط مشروع در قالب خانواده، جای آن را خواهد گرفت. تفاوت جامعه ای که روابط جنسی در آن محدود به محیط خانوادگی و از طریق ازدواج قانونی باشد، با اجتماعی که روابط جنسی در آن آزاد باشد، این است که ازدواج در اجتماع اول، پایان انتظار و محرومیت و در اجتماع دوم، آغاز محرومیت و محدودیت است.

۴_۶. افزایش نیروی کار و فعالیت

با وجودی که یکی از آثار مفید حجاب اسلامی افزایش نیروی کار جامعه است؛ ولی عده ای مدعی اند که پوشش بانوان یکی از عوامل اصلی عقب ماندگی و انحطاط کشورهای اسلامی می باشد و باعث فلج شدن نیمی از نیروی کار جامعه است؛ چنان که وزیر معارف رضاشاه به وی می گوید: «امر مبارک را اطاعت می کنم. این رسم (پوشش و حجاب)، نه تنها برخلاف تمدن است، بلکه برخلاف قانون طبیعت است؛ زیرا که در دنیا هیچ دو جنس ذکور و اناث در نباتات و حیوانات خلق نشده که جنس ماده از جنس نر روی خود پنهان کند. .. به علاوه یکی از علل بزرگ عقب افتادن مملکت ما از قافله تمدن دنیا، همین است که نیمی از بدن ملت مابه کلی فلج مانده است. این در حالی است که زنان در پرتو پوشش و حجاب اسلامی، نقش سازنده خود را ایفا کرده و ثابت کرده اند که زنان مسلمان ایرانی، زنان تبلیغات سینمایی و زن غربزده نیستند و نه تنها حجاب باعث فلج شدن نیمی از نیروی کار نمی شود، بلکه باعث افزایش نیروی کار و تولید است و بدون شک کشاندن امور جنسی از محیط خانه به اجتماع، نیروی کار و فعالیت اجتماع را ضعیف، بلکه فلج می سازد و در آن صورت آموزش، پژوهش و کار و تلاش جای خود را به آرایش و خودنمایی و چشم چرانی و لذت جویی خواهد داد که سقوط جامعه را به دنبال خواهد داشت.

۵_۶. حجاب و طهارت قلب

زنان مسلمان که ایمان به خداوند دارند و همواره به یاد او هستند، هرگز از یاد خدا غافل نمی شوند و خداوند را در همه جا شاهد و ناظر اعمال خود می دانند. بنابراین، چنین زنانی با رعایت حریم حجاب، خود را از دید نامحرمان محفوظ می دارند. حکم حجاب که امری الهی است و توسط رسول او و در قرآن بیان شده، موجب طهارت و تزکیه زن و مرد می شود و این طهارت و پاکی هم مربوط به روح است و هم مربوط به جسم و این دو، تأثیر متقابلی نسبت به یکدیگر دارند.

حجاب علاوه بر طهارت قلب و روح، موجب سلامت جسمانی افراد هم می شود؛ زیرا عدم رعایت حجاب معمولاً باعث تحریک جنسی افراد جامعه شده، این تحریک جنسی، گاهی باعث ایجاد ارتباط های جنسی غیر قانونی و نامشروع و در نتیجه باعث پیدایش بیماری هایی مثل ایدز می شود که امروزه یکی از خطرناک ترین بیماری هایی است که قربانیان فراوانی از انسان ها می گیرد.

۶_۶. حجاب مانعی برای نفوذ استعمار

یکی دیگر از دلایل وجوب حجاب، مانع بودن آن در برابر نفوذ فرهنگ های بیگانه است. اولین اقدام استعمارگران، در مستعمراتشان، تهاجم فرهنگی برای نابودی فرهنگ ملت مورد ستم است؛ زیرا اگر ملت استعمار شده، مانند استعمارگر حرف بزند، غذا بخورد، لباس بپوشد و رفت و آمد کند و به طور کلی فرهنگ استعمارگر را بپذیرد، دیگر برای وی هیچ خطری نخواهد داشت. به این اظهارنظر که نشان گر گوشه ای از طرح استعمار پیر، یعنی انگلستان است دقت کنید؛ در مسئله بی حجابی زنان، باید کوشش فوق العاده به عمل آوریم؛ تا زنان مسلمان به بی حجابی و رها کردن چادر، مشتاق شوند. باید به استناد شواهد و دلایل تاریخی ثابت کنیم که پوشیدگی زن از دوران بنی عباس متد اول شده و مربوط به اسلام نیست؛ مردم، همسران پیامبر را بدون حجاب می دیده اند و زنان صدر اسلام در تمام شئون زندگی، دوش به دوش مردان فعالیت داشته اند و پس از آن که حجاب زن با تبلیغات وسیعی از میان رفت، وظیفه مأموران ما آن است که جوانان را

به عشق بازی و روابط جنسی نامشروع با زنان عریان غیر مسلمان، تشویق کنند و این زنان باید کاملاً بی حجاب ظاهر شوند؛ تا الگویی برای زنان باشند.

در جامعه ما در سال های قبل و بعد از ۱۳۱۴، آنها که تغییر لباس را پذیرفتند، همان کسانی بودند که فرهنگ غربی را پذیرفته بودند و آنها که این لباس را نپذیرفته بودند نیز دقیقاً آنهایی بودند که آن فرهنگ را نپذیرفته بودند و فریب اصطلاحات دروغین، ترقی، دموکراسی، آزادی و تساوی حقوق را نخورده بودند و همان ها بودند که در مقابل زور، مقاومت کردند. رضاخان می خواست زنان را از پوشش چادر بیرون آورد و آنان را وارد دنیای پر نور و مترقی جدید کند؛ ولی اکثریت مردم ایران در برابر این پیشنهاد، تا سر حد جان مقاومت کردند و حتی حاضر شدند جان خودشان را فدا کنند و کفن بیوشند؛ اما لباس غربی نپوشند.

از این رو، می توان دریافت که یکی از عواملی که باعث می شود زنان تحت تأثیر هجوم فرهنگ غرب قرار بگیرند، ضعف ایمان و عدم آگاهی آنان از اسلام و تعالیم رهایی بخش آن است و هنگامی که کاملاً غافل و جاهل می شوند، نقشه استعمار عملی می شود و به این ترتیب، آنان به اهداف سیاسی و اقتصادی خود می رسند. در انتها، این نوشتار را با بیان سخنانی از استاد شهید «مرتضی مطهری» که در تبیین فلسفه ی حجاب در اسلام، تلاش علمی فراوانی داشت، به پایان می رسانیم: «عده ای می گویند: چون حجاب، به معنی پرده است، اسلام خواسته است زن با حجاب باشد، یعنی همواره پشت پرده بوده و در عزلت و گوشه نشینی باشد، اما باید بدانیم آنچه درباره ی پوشش زن است کلمه (ستر) به کار می رود. پوشش زن، در اسلام آن است که در معاشرت با مردان، بدن خود را پوشانده و از جلوه گری، پرهیز کند»^۱.

۱. شهید مطهری، مسأله حجاب، ص ۱۰۲.

نتیجه گیری

حجاب از اصول مهم در تحقق امنیت روانی و سلامت اجتماعی است که برای نهادینه کردن آن در جامعه باید فرهنگ سازی شود. برنامه ریزی درست و ترویج فرهنگ عفاف و حجاب و رعایت آن توسط عموم مردم، می تواند ضامن سلامت و امنیت اجتماعی در خانواده و جامعه باشد. حجاب سبب گسترش امنیت روانی و ایجاد زمینه برای رشد معنوی زنان و مردان می شود. با عنصر حجاب اسلامی می توان به تهذیب نفس و معنویت پرداخت و امنیت را افزایش داد. در صورت نبودن حجاب و عفاف، مشکلات بسیاری در جامعه به وجود می آید که این امر اثرات مخرب زیادی در جامعه خواهد داشت. بنابراین، رعایت این دو عامل، یکی از دغدغه های امروز جامعه اسلامی به شمار می رود.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم .
۲. ابن منظور و همکاران ، لسان العرب ، بیروت ، چاپ سوم، ۱۴۱۴ هـ.ق.
۳. ابوالفتح آمدی ، غررالحکم ، چاپ پنجم، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۴. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الاسلامیه، تهران، چاپ سی و دوم، جلد ۱۷. ۱۳۷۴ هـ.ش.
۵. بهروزی، مریم، حجاب هاله ای از عفاف، چاپ ششم ، تهران ، کانون قرآن و عترت جامعه زینب (س) ۱۳۸۷ هـ.ش .
۵. قرائتی ،محسن، تفسیر نور، ج ۸.
۶. ری شهری محمدی ، محمد، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، عربی- فارسی، قم دار الحدیث، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۷. صدرالدین شیرازی ،جلد ۲ ، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۸. فتاحی زاده، فتحیه، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت ، چاپ سوم، موسسه ی بوستان کتاب، قم ۱۳۸۸ هـ.ش .

۸. _____، زن در تاریخ و اندیشه ی اسلامی ، چاپ سوم ؛ قم : انتشارات بوستان کتاب ۱۳۸۷هـ ش .
۱۰. مطهری، مسأله حجاب، انتشارات صدرا .

بیانات مقام معظم رهبری

۱۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی اجتماعی زنان
۱۳۷۰/۱۰/۰۴
۱۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از پرستاران ۱۳۷۳/۰۷/۲۰
۱۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از ورزشکاران ۱۳۸۳/۰۷/۱۴
۱۴. بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۶۴/۱۲
۱۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مدال آوران کاروان ورزشی ایران در بازی های آسیایی اندونزی ۱۳۹۷/۰۷/۰۲
۱۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از بانوان پزشک به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها ۱۳۶۸/۱۰/۲۶